

Банківська система України. Результати I півріччя 2012 року

Підсумки діяльності банківської системи України у I півріччі 2012 року засвідчили деякі позитивні зрушення. Водночас, залишається суттєва кількість параметрів, за якими українські банки виглядають скромніше, ніж до початку економічної кризи 2008-2009 рр. Можливості зростання присутні, проте залишаються обмеженими. Темпи посткризового відновлення банківського сектора залишаються повільними. Наразі спостерігається відчутна питома вага проблемних кредитів та уповільнення нарощення обсягу нових кредитів. Загрозу для банківської системи України, як і раніше, представляють події на світових фінансових ринках. Проте, на відміну від попереднього року, загальний фінансовий результат банківської системи у I півріччі поточного року був позитивним. Законодавчі зміни, що відбулись у 2011 році, дозволили банківським установам надалі списувати безнадійну заборгованість.

Таблиця 1. Ключові показники діяльності банківської системи України

Показник	01.01.2010	01.01.2011	01.07.2011	01.01.2012	01.04.2012	01.07.2012
Кількість діючих банків	182	176	176	176	177	176
у т.ч. з іноземним капіталом	51	55	56	53	53	55
Регулятивний капітал млн. грн.	135 802	160 897	171 170	178 454	172 317	174 643
Питома вага простроченої заборгованості, %	9,36%	11,2%	10,90%	9,61%	9,64%	9,09%
Чисті активи (с урахуванням резервів), млн. грн.	880 302	942 088	1 019 819	1 054 280	1 082 644	1 104 467
Зобов'язання, млн. грн.	765 127	804 363	872 003	898 793	924 737	942 420
в т.ч. кошти населення, млн. грн	210 006	270 733	297 848	306 205	326 225	337 879
Чистий фінансовий результат, млн. грн	-38 450	-13 027	-1 062	-7 708	1 725	1 558
Офіційний валютний курс UAH / USD	7,985	7,9617	7,9723	7,9898	7,9867	7,9925

Джерело: Національний банк України

У першій половині 2012 року, як і очікувалось агентством, не відбулося зростання процентних ставок за кредитами, а навіть мало місце незначне їх зменшення. Незважаючи на обмежені обсяги вільної ліквідності у системі в цілому, а також на наявність зовнішніх ризиків, банки утримуються від подальшого підняття ставок за кредитами. Це відбувається з огляду на обмежене коло якісних позичальників, що значно впливає на можливості проведення кредитних операцій.

Європейські ринки суверенних фінансових зобов'язань у 2012 році продовжують перебувати у зоні підвищеного ризику, тому попит на облігації внутрішньої державної позики (у тому числі валютні) залишається відчутним серед українських банків. У I півріччі 2012 року значна частка державних цінних паперів була придбана банківськими установами та використовувалась як інструмент отримання доходів і управління ліквідністю.

Обсяг ОВДП в обігу за підсумками I півріччя 2012 року досяг значення 187,74 млрд. грн., збільшившись з початку року на 30,1 млрд. грн. або на 19,1% (упродовж всього 2011 року – на 21,4 млрд. грн. або на 15,7%). Основними утримувачами державних облігацій залишаються НБУ (47,3%) та комерційні банки (40,7%).

Загальний обсяг чистих активів банківської системи України у I півріччі поточного року збільшився на 4,8% (до 1 104,5 млрд. грн.), а обсяг власного капіталу – на 4,2% (до 162 млрд. грн.); упродовж минулого року зростання складало 12% та 13% відповідно. Приріст капіталу наразі відбувається темпами повільнішими, порівняно з 2011 роком¹. Збільшення активів було, передусім, пов'язано з нарощуванням обсягу вкладень у державні облігації (складають відчутну частку у портфелі цінних паперів, що перебувають у власності банків); обсяги кредитних операцій майже не збільшились, а високоліквідних активів – навіть незначно зменшились. Водночас, банки продовжували роботу з врегулювання проблемної заборгованості, у зв'язку з чим обсяг простроченої заборгованості за кредитами за 6 місяців поточного року зменшився на 4,6%, до 75,65 млрд. грн. (у 2011 році – на 7%, до 79,3 млрд. грн.). Банки використовували можливості примусового стягнення або списання, або переуступки такої заборгованості, враховуючи відповідні нормативно-правові пом'якшення.

¹ Згідно з даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, протягом I півріччя 2012 року Комісією було зареєстровано лише 27 випусків акцій банків, пов'язаних із збільшенням статутного капіталу на суму 7,82 млрд. грн. Найбільш суттєві випуски акцій, з метою збільшення статутного капіталу, зареєстровано наступними банківськими установами: ПАТ «ТММ Банк», ПАТ «Авант-банк», ПАТ «Діві банк», ПАТ «Енергобанк» та ПАТ «АКБ «Мексбанк», ПАТ «Всеукраїнський акціонерний банк», ПАТ «Універсалбанк», ПАТ «Державний ощадний банк України», ПАТ АБ «Брокбізнесбанк», АКБ соціального розвитку «Укрсоцбанк», АКБ «Чорноморський банк розвитку та реконструкції».

Кредитний ризик

За підсумками I півріччя 2012 року юридичним особам було надано нових кредитів на 589,4 млрд. грн. Показник є на 5,2% більше ніж за аналогічний період минулого року. Обсяг нових кредитів, наданих населенню, упродовж січня-червня 2012 року був несуттєвим (44,1 млрд. грн.) і є нижчим за аналогічний показник за I півріччя минулого року (45,8 млрд. грн.). Проте суттєвого зниження обсягів кредитування населення не відбулось. У той же час, значної активності банків у вказаному сегменті найближчим часом агентство не очікує, що обумовлено обмеженнями по валютному кредитуванню громадян, скороченням вільної ліквідності банківського сегменту, а також збереженням слабого платоспроможного попиту на банківське кредитування. Коригування нормативно-правового поля, що відбулось у 2011 році, наразі дозволяє банкам надалі проводити списання безнадійних боргів за рахунок сформованих резервів. Станом на 01.07.2012 р. прострочена заборгованість за кредитами (75,65 млрд. грн.) становить 9,09% загального кредитного портфеля банківської системи і на 145% покривається сформованими резервами (на початок 2012 року – 150%). Якщо сумнівні й безнадійні кредити на початок 2012 року формували 14,7% загального кредитного портфеля, то на початок квітня – вже 14,85%. Співвідношення обсягу сумнівних і безнадійних кредитів (без урахування сформованих резервів) до капіталу на 1 квітня поточного року становило 26,9% (25,76% на початок 2012 року та 29,17% на початок 2011 року).

Банки помітно активізували вкладення у державні цінні папери: станом на кінець I півріччя 2012 року вони становили майже 75% всіх інвестиційних вкладень українського банківського сектору (без урахування НБУ) у порівнянні з приблизно 70% за підсумками 2011 року.

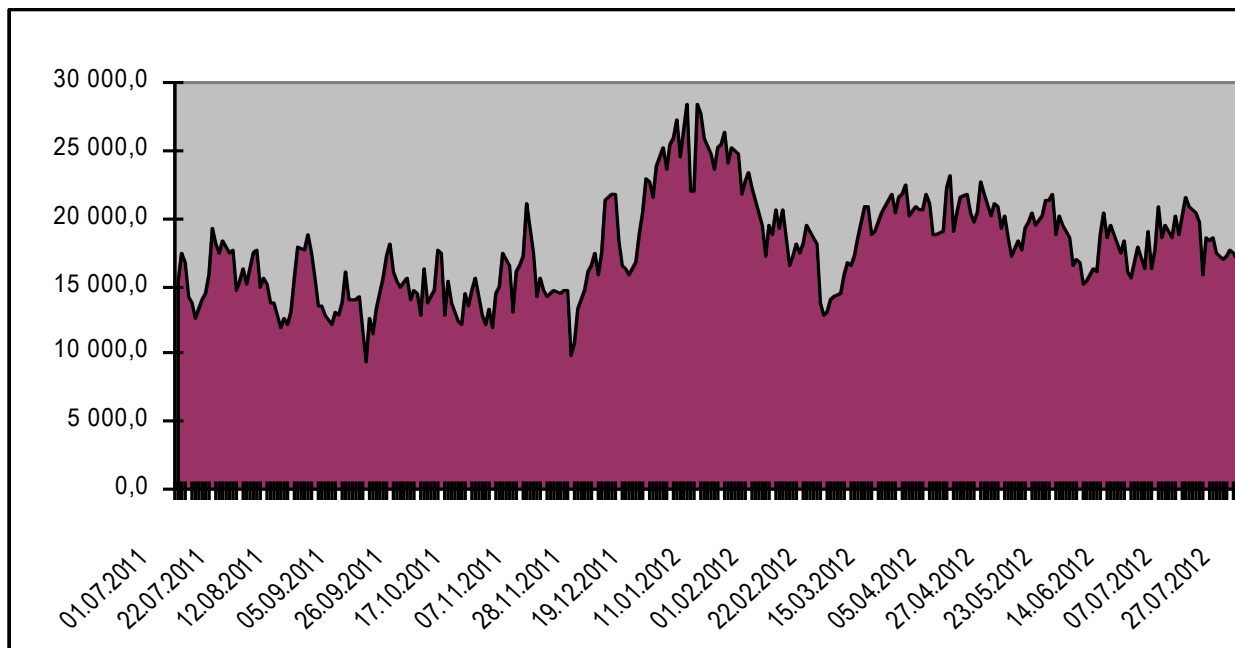
Тривалий час зберігається тенденція зменшення питомої ваги довгострокових кредитів з одночасним збільшенням питомої ваги короткострокового кредитування. Це є свідченням невпевненості банківської системи у ступені своєї захищеності до майбутніх ризиків, у тому числі політичних.

Рівень негативно класифікованої заборгованості знижується, що позитивно впливає на фінансовий результат роботи банківської системи: якщо наприкінці 2011 року співвідношення витрат на формування резервів до загальних доходів банків зменшилось і складало 26%, на 1 липня поточного року показник склав вже 18%. Проте, сума операційних витрат залишається суттєвою, що, на думку агентства, пов'язано із врегулюванням проблемної заборгованості (включаючи переуступку права вимоги з певним дисконтом). У I півріччі 2012 року, завдяки підвищеним доходам від торговельних операцій (за винятком червня), чистий прибуток банківської системи перевищив у сукупності 1,55 млрд. грн. (при цьому слід нагадати, що 2011 рік банківська система закінчила із сукупним збитком, який становив 7,7 млрд. грн.).

Ризик ліквідності

Упродовж останніх двох років питома вага коштів від НБУ та нерезидентів у загальному обсязі зобов'язань банків поступово скорочується, що пояснюється як плановим погашенням позик, так і обмеженими можливостями розміщення на вітчизняному ринку валютних ресурсів, залучених від нерезидентів (ряд міжнародних банків змінили стратегії розвитку дочірніх підрозділів в Україні з метою переорієнтації останніх на внутрішні ресурси). З початку поточного року НБУ дещо пом'якшив монетарну політику: облікова ставка знизилася до 7,5%, знизилася ставки за кредитами «овернайт» як під забезпечення ОВДП, так і без забезпечення. З 31 травня був понижений норматив обсягу обов'язкових резервів, які блокуються на окремому рахунку в Національному банку (з 60% до 50%²). НБУ планує також до кінця поточного року розглянути можливість відмови від практики перерахування банками обов'язкових резервів на його окремий рахунок, що має підвищити ліквідність у системі.

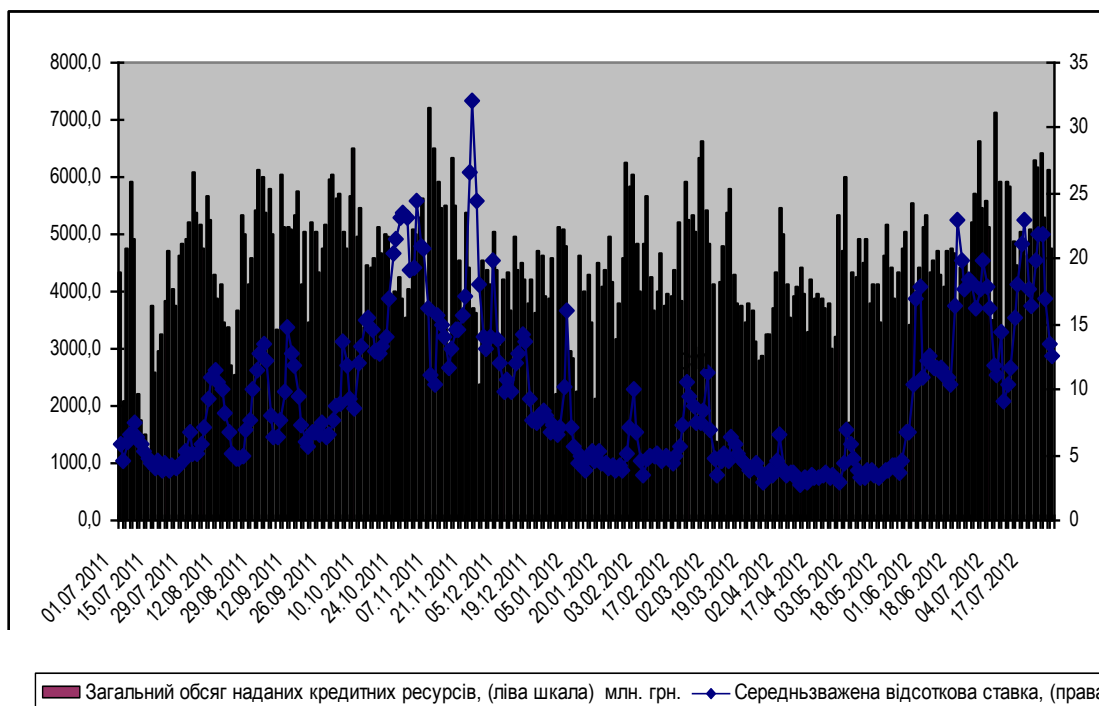
² При цьому обсяг обов'язкових резервів, який повинен зберігатися щоденно на початок операційного дня на коррахунку банку в НБУ, має становити не менше 40% (раніше - не менше 30%) від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період

Діаграма 1. Динаміка залишків на коррахунках банків протягом липня 2011 року – липня 2012 року, млн. грн.

Джерело: Національний банк України

Незважаючи на вищезазначене, з урахуванням того, що значна частина коштів залучається на короткий термін за підвищеними ставками, наразі актуальною залишається проблема певного дефіциту вільних ресурсів. Це, як і у 2011 році, зумовлює підвищену активність низки банків на внутрішньому ресурсному ринку та залученню короткострокового фондування від НБУ. Якщо загальні обсяги кредитів, що надаються на міжбанківському ринку останні півроку змінюються незначно (помісячні обсяги), то середньозважена відсоткова ставка за такими кредитами збільшилась з 6,12% у січні 2012 року до 18,64% у травні та до 16,16% у липні.

■ Загальний обсяг наданих кредитних ресурсів, (ліва шкала) млн. грн. ◆ Середньозважена відсоткова ставка, (права шкала)%

Діаграма 2. Динаміка розвитку міжбанківського кредитного ринку протягом липня 2011 року – липня 2012 року.

Джерело: Національний банк України

Станом на 1 липня поточного року високоліквідні активи (готівка та банківські метали, кошти на коррахунках в НБУ і банках) формували майже 11,5% чистих активів (13% станом на початок року).

У січні-червні 2012 року приріст загальних обсягів коштів, залучених від населення та корпоративного сегмента, уповільнився (3,9% у порівнянні з 18,7% упродовж 2011 року); станом на 01.07.2012 р. ці ресурси у розмірі 511,8 млрд. грн. формують 54% всіх банківських зобов'язань і більше ніж на 60% покривають кредитний портфель. Незважаючи на позитивну динаміку клієнтських коштів, ризик непрогнозованого відтоку таких ресурсів залишається високим, зважаючи на особливості законодавства і критичний рівень довіри до банківської системи. На думку агентства, вірогідність нормативної та фінансової підтримки банківської системи з боку НБУ залишається високою, проте водночас ймовірне застосування селективного підходу та посилення тиску на центробанк з боку зовнішніх організацій.

Збереження жорсткої монетарної політики та, відповідно, дефіциту вільних коштів у банківській системі буде спонукати кредитні установи до підняття відсоткових ставок за депозитами з метою формування ресурсної бази.

Платіжний баланс та валютний ризик

За даними НБУ, дефіцит зведеного платіжного балансу України у червні поточного року склав 1,542 млрд. доларів США проти профіциту у 483 млн. доларів США у травні. У цілому за I півріччя сальдо зведеного платіжного балансу є також негативним (-1,12 млрд. доларів США; у I півріччі 2011 року відповідний показник складав -2,455 млрд. доларів США).

Дефіцит був частково зумовлений тим, що у червні збільшився дефіцит рахунку поточних операцій до -1,030 млрд. доларів США, що на 50% гірше, ніж у травні, що у свою чергу пов'язано з погіршенням стану балансу торгівлі товарами.

Крім того, у перші місяці року дефіцит поточного рахунку компенсувався припливом коштів за фінансовим рахунком (у тому числі за рахунок прямих іноземних інвестицій та з причини зменшення чистого попиту населення на валюту (наприклад, у квітні накоплення склали 209,2 млн. доларів США)). Але ж у червні за рахунком операцій з капіталом і фінансових операцій отримано також дефіцит у розмірі 512 млн. доларів США. Такий результат зумовлений тим, що, що на червень 2012 року припали великі за обсягами боргові виплати: 6 червня Україна сплатила на користь російського банку «ВТБ» 1,069 млрд. доларів США в рамках часткового погашення кредиту. 13 і 20 червня Міністерство фінансів України здійснило погашення ОВДП на 2,57 млрд. грн. і на 1,075 млрд. грн. відповідно, а 25 червня Україна погасила зовнішні державні облігації на 515,9 млн. доларів США.

Можливості покращення стану платіжного балансу обмежуються нарощенням попиту на іноземну валюту з боку населення. Крім того, за даними НБУ, міжнародні резерви у поточному році збільшувались лише у квітні, загалом же за I півріччя вони скоротилися майже на 2,48 млрд. доларів США або на 7,8% (за весь 2011 рік скорочення склало 2,78 млрд. доларів США або на 8%).

Слід зазначити, що упродовж тривалого часу НБУ вживає заходи, спрямовані на зменшення чутливості банківського сектора України до валютних ризиків. Окрім прямої заборони (введеної відповідним законом) надання громадянам валютних позик, продовжують діяти інші нормативні документи (норми резервування валютних активів і пасивів; вимоги відносно валютних позицій банків), що стимулюють скорочення валютних операцій банківських установ. У той же час, незважаючи на поступове скорочення питомої ваги валютних активів і пасивів у валюті балансу банківської системи, долі вказаних груп залишаються істотними; чутливість банків до валютних ризиків знижується, проте залишається значною. Станом на кінець I півріччя 2012 року обсяг валютних кредитів в 1,4 рази перевищував обсяг валютних депозитів (у 1,6 рази – за підсумками 2011 року). Упродовж січня-червня поточного року питома вага валютних кредитів у загальному портфелі кредитів, наданих підприємствам, зменшилась з 36% до 34%, частка валютних кредитів у загальному обсязі кредитів, наданих громадянам, знизилась з 57% до 51,8%.

Зобов'язання банків (включаючи зобов'язання перед нерезидентами) в іноземній валюті формують більше половини загальних зобов'язань банківської системи. Співвідношення чистої відкритої позиції банків в іноземній валюті до капіталу банків, на відміну від поступового скорочення у минулому році, упродовж перших трьох місяців 2012 року зросло з 8,4% до 9,1%.

Враховуючи поточну валютну структуру активів і пасивів, ймовірні курсові коливання можуть мати вплив на доходність (у разі переоцінки валютних активів і зобов'язань) і ліквідність банківських установ, зважаючи на вірогідну зміну рівня боргового навантаження як самих банків, так і їх позичальників.

Процентний ризик

Оскільки рівень забезпеченості банків ліквідністю упродовж I півріччя поточного року незначно поліпшився, це дозволило їм повернути відсоткові ставки за гривневими кредитами до рівня середини 2011 року, а також дещо знизити ставки за валютними кредитами. Ставки за депозитами змінювалися незначно, тому у січні-червні значення процентної маржі та спреда було меншим за попередній рік.

Незважаючи на зазначене, середні показники чистої процентної маржі і спреда банківської системи залишаються на досить високому рівні, що дозволяє більшості установ покривати за рахунок чистого операційного доходу не лише адміністративні витрати, але також і потенційні втрати від погіршення якості активів.

Попри те, що в структурі активів і пасивів банківської системи все ще домінує процентна складова, на поточному етапі розвитку чутливість банківської системи до процентного ризику залишається помірною (це також виходить зі структури ресурсної бази, де практика використання плаваючих процентних ставок є не такою поширеною).

Ризик репутації наразі перебуває на середньому рівні. На ринку не відбувалося великої кількості корпоративних конфліктів, що суттєво б впливало на рівень довіри інвесторів до банківської системи. Відмов від виконання банками публічних зобов'язань не відбувалось. У той же час, серед чинників, що обмежують стійкість українських банківських установ до ризику репутації, можна виділити високу вірогідність зміни операційного середовища, збереження можливості введення тимчасових адміністрацій (що передбачає мораторій на повернення коштів - термін може бути неодноразово продовжений), ефективність яких залишається сумнівною, а також високу чутливість банків до недостовірної інформації. Останнім часом посилилася загроза впливу негативного фону від материнських структур на дочірні підрозділи в Україні, у разі погіршення фінансового положення таких банків.

Окремі показники діяльності банків України, млрд. грн.

ПОКАЗНИК	01.01.2011	01.04.2011	01.07.2011	01.10.2011	01.01.2012	01.04.2012	01.07.2012
Монетарна база	225,7	223,5	228,1	234,3	239,9	233,1	243,2
Грошова маса	597,9	621,4	652,4	660,3	682,7	691,3	708,9
Обсяг залишків на кореспондентських рахунках	16,7	19,4	15,3	14,6	22,0	19,0	18,5
Активи (скориговані на резерви)	942,1	995,0	1019,8	1029,2	1054,3	1082,6	1104,5
Високоліквідні активи	120,5	128,3	126,8	127,6	136,7	130,1	126,8
Кредити всього: у т.ч.	755,0	776,6	792,0	821,7	825,3	827,4	832,7
надані юридичним особам	508,3	528,2	548,4	575,3	580,9	586,4	593,3
Надані фізичним особам	186,5	183,0	182,6	181,2	174,7	168,5	163,4
Проблемні кредити, питома вага у кредитному портфелі, %	11,24	11,02	10,90	10,07	9,61	9,64	9,09
Процентна ставка за кредитами у національній валюті (середньомісячне значення)	15,0	13,1	14,0	15,5	17,2	15,9	17,7
Процентна ставка за кредитами в іноземній валюті (середньомісячне значення)	10,6	10,4	9,9	8,1	8,4	7,6	8,6
Зобов'язання банків всього: у т.ч.	804,4	856,6	872,0	877,3	898,8	924,7	942,4
Депозити юридичних осіб	144,0	154,6	168,2	170,7	186,2	177,4	173,9
Депозити фізичних осіб	270,7	286,6	297,8	300,3	306,2	326,2	337,9
Процентна ставка за депозитами у національній валюті (середньомісячне значення)	8,1	6,5	6,4	7,2	11,1	9,7	11,5
Процентна ставка за депозитами в іноземній валюті (середньомісячне значення)	6,0	5,4	5,0	5,1	5,7	5,0	5,4
Резерви для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями	113,0	117,9	123,4	124,1	118,9	114,3	110,0
Власний капітал	137,7	138,4	147,8	151,9	155,5	157,9	162,0
Питома вага іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	40,6	41,46	38,9	41,6	41,9	41,8	41,2
Чиста процентна маржа, %	5,79	5,76	5,36	5,36	5,32	4,69	4,73
Чистий спред, %	4,84	4,96	4,57	4,57	4,51	3,88	3,96
Результат діяльності	-13,03	-0,21	-1,06	-5,64	-7,71	1,73	1,56
Кошти рефінансування з боку НБУ	0,41	0,00	1,75	2,02	11,01	5,07	9,80
Мобілізація коштів на користь НБУ	11,23	14,46	30,99	10,06	5,53	1,70	0,06
Чисте рефінансування	-10,82	-14,46	-29,24	-8,03	5,48	3,37	9,74

Олексій Капустинський

радник генерального директора

Наведені в документі думки висловлені з урахуванням ситуації на дату виходу матеріалу. Компанія залишає за собою право вносити або не вносити в цей матеріал зміни без попереднього повідомлення. Документ носить виключно ознайомлювальний характер; він не є пропозицією або порадою щодо купівлі або продажу цінних паперів і не повинен сприйматися як рекомендація подібного роду дій. Наведена інформація та думки складені на основі публічних джерел, які визнані надійними, проте за достовірність наданої інформації ТОВ "Кредит-рейтинг" відповідальності не несе. Зважаючи на вищесказане, не слід покладатися виключно на зміст цього документу замість проведення незалежного аналізу. Компанія та її співробітники не несуть відповідальності за використання цієї інформації, за прямий чи непрямої збиток, що став наслідком використання цієї інформації, а також за її достовірність.

Розповсюдження, копіювання і зміна матеріалів Компанії заборонено без отримання попередньої письмової згоди Компанії. Додаткова інформація надається на підставі запиту.

© 2012 ТОВ "Кредит-рейтинг". Усі права захищені.